

Keuzevrijheid in pensioen?

Het pensioenstelsel moet op de schop. De maatschappij vergrijst, de arbeidsmarkt wordt steeds flexibeler en de risico's voor het pensioen komen steeds meer bij de deelnemer te liggen omdat de werkgever niet meer wil opdraaien voor alle premiestijgingen. Dat is de algemene tendens, maar in welke richting moet het pensioenstelsel veranderen?

Moeten jong en oud zelf beslissen hoeveel geld ze voor hun pensioen inleggen of laten we dat toch liever over aan anderen? En dan ontstaat de onenigheid. Het gebrek aan consensus is zo groot dat staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Klijnsma het ook niet meer weet en haar oor te luisteren legt bij het grote publiek. Inmiddels worden we om de oren geslagen met onderzoeken die doen vermoeden dat Nederlanders schreeuwen om individuele keuzevrijheid in pensioenzaken. Maar wat wil de pensioendeelnemer nu echt?

Om de discussie over keuzevrijheid te verdiepen hebben we het begrip keuzevrijheid tegen het licht gehouden en gezien wie daar behoefte aan heeft. In juni 2014 is een serie vragen voorgelegd aan 2.300 leden van het CentERpanel; een panel dat een afspiegeling is van de Nederlandse bevolking. Om het belang van keuzevrijheid te peilen hebben we voor de volgende aanpak gekozen. De totale groep van ondervraagden die verbonden is aan een pensioenfonds is (willekeurig) opgesplitst in twee groepen. De ene groep deelnemers is uitsluitend gevraagd uit te spreken of men voor verschillende onderdelen van het pensioencontract *keuzevrijheid* belangrijk vindt of niet. De andere groep werd de alternatieve vraag voorgelegd in hoeverre men het belangrijk vindt dat er veel pensioenzaken *automatisch geregeld* worden door het pensioenfonds. Beide groepen moesten dus oordelen over dezelfde onderdelen van het pensioen met dit verschil dat men onafhankelijk van elkaar de wenselijkheid van keuzevrijheid dan wel het ontbreken van keuzevrijheid moest beoordelen.

Het verrassende van het peilen van keuzevrijheid op deze manier is dat men paradoxale uitkomsten verkrijgt. Zo wil bijvoorbeeld 82 procent van de ene (willekeurig gekozen) groep

deelnemers de vrijheid hebben om te bepalen hoe risicovol de premies belegd worden, en tegelijkertijd wil 79 procent van de andere (willekeurig gekozen) groep dat dit door hun pensioenfonds wordt bepaald. Slechts op één onderdeel lijkt er nog wel enige logica te bestaan, namelijk ten aanzien van de mogelijkheid om opgespaarde pensioengelden eerder op te nemen. Er valt weinig enthousiasme voor keuzevrijheid te bespeuren in de ene groep (27%) en men is er sterk voor dat het pensioenfonds hierover waakt in de andere groep (62%).

Hoe kunnen we de tegenstrijdige uitkomsten verklaren? Keuzevrijheid kan een intrinsieke waarde bezitten, dat wil zeggen vrijheid is een doel op zich dat gewaardeerd wordt, maar niet noodzakelijk gebruikt hoeft te worden. In ons land heeft iedereen bijvoorbeeld de vrijheid om te emigreren, maar dat betekent nog niet dat we allemaal van dat recht gebruik willen maken. Het lijkt erop dat dit ook het geval is met pensioenvrijheid. We waarderen het misschien dat we in principe zelf de eigen pensioenbijdrage zouden mogen bepalen of de mate van risico in het beleggingsbeleid, maar dat betekent nog niet dat we deze vrijheid willen uitoefenen. Het nut van dit onderzoek is dat het laat zien dat het vragen naar keuzevrijheid een heikele kwestie is en dat de gewenste keuzevrijheid op het terrein van pensioenen met de nodige terughoudendheid moet worden bekeken. Keuzevrijheid klinkt mooi, maar is voor de meesten van ons toch ook een lastige zaak. Vooral als de gevolgen van deze keuzes zeer ver in de toekomst liggen.

Harry van Dalen, NIDI,
e-mail: dalen@nidi.nl
Kène Henkens, NIDI,
e-mail: henkens@nidi.nl

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding wordt op prijs gesteld. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Nico van Nimwegen, hoofdredacteur Ingrid Esveldt, eindredacteur Harry van Dalen, redacteur Peter Ekamper, (web)redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage (070) 356 52 00
Telefoon	demos@nidi.nl
E-mail	demos.nidi.nl / www.nidi.nl
Internet	gratis
Abonnementen	
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	www.nadorpdruk.nl

Hoe belangrijk vinden pensioendeelnemers individuele keuzevrijheid in pensioen of dat het pensioenfonds veel zaken regelt? (% dat onderdeel (zeer) belangrijk vindt)

	Groep 'dat wil ik zelf kiezen'	Groep 'dat regelt het pensioenfonds'
Hoeveel van loon wordt ingelegd voor pensioen ^(a)	65	80
Eerdere opname pensioenvermogen	27	62
Aansluiting bij pensioenfonds	55	60
Samenstelling pensioenpakket	69	79
Risico waarmee pensioengeld wordt belegd	82	79

^(a) Deze vraag is alleen voorgelegd aan deelnemers jonger dan 65 jaar.